

Onderzoek

Verschillen tussen zwakbegaafde en normaal begaafde jeugdige zedendelinquenten

Elburg van Boetzelaer¹, Jan Hendriks^{1,2}, Catrien Bijleveld^{1,3}

¹ VU, Amsterdam, ² De Waag, Den Haag, ³ NSCR, Amsterdam

Samenvatting

Achtergrond: Om de effectiviteit van interventies bij jeugdige zedendelinquenten te vergroten is het van belang dat er kennis wordt verzameld over de kenmerken van verschillende subtypen jeugdige zedendelinquenten. Door middel van deze kennis kunnen interventies toegespitst worden op specifieke daderpopulaties.

Doel: Het onderzoeken van overeenkomsten en verschillen tussen zwakbegaafde en normaalbegaafde mannelijke adolescenten zedendelinquenten.

Methode: Dit onderzoek bestaat uit een literatuurverkenning en een kwantitatief onderzoek. Het kwantitatieve onderzoek is gebaseerd op dossieronderzoek van de forensische polikliniek De Waag. De totale onderzoeksgroep bestaat uit 198 mannelijk adolescenten zedendelinquenten, die wordt opgedeeld in een groep zwakbegaafde (n=85) en een groep normaalbegaafde (n=113) adolescenten zedendelinquenten.

Resultaten: Conform de gestelde hypothesen blijkt uit dit onderzoek dat zwakbegaafde adolescenten zedendelinquenten impulsiever zijn en dat hun gewetensontwikkeling gebrekkiger beoordeeld wordt dan die van normaalbegaafde adolescenten zedendelinquenten.

Conclusie: Zwakbegaafde en normaalbegaafde adolescenten zedendelinquenten verschillen op een aantal voor etiologie en behandeling relevante kenmerken.

Zedendelicten en zedendelinquenten staan sinds jaar en dag in de belangstelling van wetenschap, media en burger. Sinds de jaren '80 van de vorige eeuw wordt er onderzoek gedaan naar een specifiek deel van de daderpopulatie: jeugdige zedendelinquenten. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat minderjarigen meer dan 20 procent van het totale aantal bekende zedendelicten plegen (o.a. Fortune & Lambie, 2004; Hendriks, 2006). In onderzoek naar jeugdige zedendelinquenten wordt veelal gesproken over een zeer heterogene dadergroep (Hendriks, 2006).

Om preventie, bescherming en behandeling te verwezenlijken, is het van belang dat de interventies toegespitst zijn op de kenmerken van specifieke daderpopulatie. Eén van de kenmerken die bijdragen aan de heterogeniteit binnen jeugdige zedendelinquenten is IQ. Een IQ tussen de 71 en 84 wordt geclassificeerd als zwakbegaafd, volgens de DSM-IV-TR (American Psychi-

atric Association, 2000). Uit onderzoek blijkt dat 13.6 procent van de Nederlandse jeugdigen (tot en met 18 jaar) op zwakbegaafd intelligentieniveau functioneert (Ministerie van Justitie, 2005). Normaalbegaafde personen hebben een IQ tussen de 85 en 115.

Uit eerder onderzoek blijkt dat er weinig (betrouwbaar) zicht is op de prevalentie van zwakbegaafdheid bij adolescenten zedendelinquenten. Deze onduidelijkheid komt voort uit de methodologische tekortkomingen van prevalentie-onderzoek naar zwakbegaafde zedendelinquenten (Lindsay, 2002; Lambrick & Glaser, 2004). Zo verschillen de onderzoeken in onderzoeksopzet, steekproefgrootte, leeftijdsgrenzen, methode van IQ-meting en de gebruikte definitie van zwakbegaafdheid. Door deze verschillen is het moeilijk de onderzoeken te vergelijken en een uitspraak te doen over de prevalentie van zwakbegaafde adolescenten zedendelinquenten.

Overzicht van de relevante literatuur

De rol van IQ in het ontstaan van delinquentie is door de jaren heen veelvuldig onderzocht. Uit verschillende onderzoeken naar jeugdige delinquenten blijkt er een (indirect) verband te zijn tussen IQ en delinquentie (Koenen, Caspi, Moffit, Rijdsdijk & Taylor, 2006). IQ heeft invloed op een aantal kenmerken die als mediators

functioneren bij het ontstaan van delinquentie. Tevens zouden deze variabelen een mediërende rol kunnen hebben in het ontstaan van zedendelinquentie. Voorbeelden van deze mediators zijn: persoonlijkheidskenmerken (o.a. de mate van impulsiviteit, gewetensontwikkeling, zelfbeeld), eigen slachtofferschap van seksueel misbruik, en de kwaliteit van het contact met leeftijdgenoten. Ook blijkt uit de literatuur dat IQ invloed heeft op verschillende delictskenmerken (o.a. de mate van discriminatie in slachtofferkeuze en de leeftijd van het slachtoffer).

Verscheidene auteurs stellen dat zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten impulsiever zijn dan normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten. Zwakbegaafde jeugdigen streven meer naar een onmiddellijke behoeftebevrediging, hebben meer moeite met *plannen* en overzien de consequenties van eigen handelen slechter dan normaalbegaafde jeugdigen (Almond & Giles, 2008; Day, 1994; Timms & Goreczny, 2002; Tudway & Darmoody, 2005). Uit onderzoek blijkt voorts dat zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten een gebrekkiger gewetensontwikkeling hebben dan normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten (Timms & Goreczny 2002; Tudway & Darmoody, 2005). Zwakbegaafde adolescenten kenmerken zich door een relatief gebrekkig inlevingsvermogen. Dit hangt samen met gebrekkige (slachtoffer)empathie, in beperkte mate verantwoordelijkheid nemen en weinig schaamte- en schuldgevoel in vergelijking met normaalbegaafde adolescenten (Koolhof et al., 2007).

Bij zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten worden vaker ontwikkelings- en gedragsstoornissen gediagnosticeerd dan bij normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten (Fortune & Lambie, 2004). De eerste groep heeft relatief een negatiever zelfbeeld en beschikt over minder zelfvertrouwen (Tudway & Darmoody, 2005).

In vergelijking met normaalbegaafde personen hebben zwakbegaafde personen een verhoogde kans op slachtofferschap van seksueel misbruik (De Belie & van Hove, 2003; Fortune & Lambie, 2004; Timms & Goreczny, 2002). Deze relatief grote kwetsbaarheid kan voortkomen uit een grotere afhankelijkheid van verzorgers, emotionele en sociale onzekerheid, verlangen naar acceptatie en aandacht en een gebrek aan seksuele voorlichting en kennis (De Belie & van Hove, 2003).

Sociale vaardigheden zijn relatief gebrekkiger ontwikkeld bij zwakbegaafde personen (Michie, Lindsay, Martin & Grieve, 2006). Hierdoor ontbreekt het hen veelal aan ondersteunende relaties met *peers* en de maatschappij (Lindsay, 2005). Het veelvuldig slachtofferschap van pesterij kan hier een symptoom van zijn (Ten Hag, 2005).

Uit onderzoek blijkt dat zwakbegaafde en normaalbegaafde zedendelinquenten verschillen in de kenmerken van de delicten die zij plegen. Zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten zijn minder discriminerend in hun slachtofferkeuze dan normaal-

begaafde adolescenten. De slachtoffers van zwakbegaafde ouders variëren, meer dan de slachtoffers van normaalbegaafde ouders, in geslacht en leeftijd. Zo wordt verondersteld dat zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten vaker onder het type 'mixer' vallen. Dit type zedendelinquent maakt zowel slachtoffers waarbij het leeftijdsverschil meer dan vijf jaar is, als slachtoffers waarbij het leeftijdsverschil minder dan vijf jaar is (Fortune & Lambie, 2004; Lindsay, 2002). In ander onderzoek wordt echter juist geconcludeerd dat zedendelinquenten met een lager IQ, in vergelijking met zedendelinquenten met een hoger IQ, jongere slachtoffers maken (Cantor, Blanchard, Robichaud & Christensen, 2005).

De overeenkomsten en verschillen tussen zwakbegaafde en normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten worden in dit onderzoek zowel toetsend als explorerend onderzocht. Op basis van de beschreven literatuur is een aantal kenmerken geselecteerd waarop beide groepen zouden verschillen. Daarnaast worden de groepen exploratief op niet eerder beschreven kenmerken vergeleken.

Methode

Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestaat uit 198 mannelijke adolescenten die tussen 2000 en 2010 onder behandeling hebben gestaan, dan wel nog onder behandeling staan, bij De Waag. De Waag is een forensische polikliniek waar personen behandeld worden die vanwege strafbaar gedrag in aanraking zijn gekomen of dreigen te komen met politie of justitie. De jongens uit de onderzoeksgroep zijn in aanraking gekomen met De Waag vanwege seksueel grensoverschrijdend gedrag.

De adolescenten uit de onderzoeksgroep waren ten tijde van het delict tussen de 10 en 18 jaar en zijn aselect geselecteerd uit een groep jeugdige zedendelinquenten (N=400) die bij de Waag onder behandeling staan, of hebben gestaan. De jongens uit de onderzoeksgroep worden op grond van hun IQ verdeeld in twee groepen. Op basis van de eerdergenoemde criteria uit de DSM-IV-TR wordt een onderscheid gemaakt tussen zwakbegaafde en normaalbegaafde adolescenten. De zwakbegaafde onderzoeksgroep bestaat uit 85 mannelijke adolescente zedendelinquenten. De normaalbegaafde groep bestaat uit 113 mannelijke adolescente zedendelinquenten.

De gemiddelde leeftijd van de jongens ten tijde van het plegen van het indexdelict (het delict waardoor de jeugdige in aanraking is gekomen met De Waag) verschilt niet significant tussen de zwakbegaafde en de normaalbegaafde groep. De gemiddelde leeftijd van de zwakbegaafde groep is 14.35 jaar (SD = 1.711), de gemiddelde leeftijd van de normaalbegaafde groep is 14.24 jaar (SD = 1.730).

In vergelijking met normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten hebben de zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten significant vaker eerder één

of meerdere delicten in het algemeen gepleegd ($\chi^2(1) = 9.103$; $p = .003$). Van de zwakbegaafde adolescenten heeft 54.1 procent zich eerder schuldig gemaakt aan één delict. Binnen de normaalbegaafde groep heeft 32.7 procent eerder een delict gepleegd.

Er is geen significant verschil tussen de zwakbegaafde en normaalbegaafde groep in historie van eerdere zedendelicten. Van de totale onderzoeksgroep heeft 16.1 procent zich eerder schuldig gemaakt aan meerdere zedendelicten.

De verhouding autochtoon-allochtoon verschilt significant tussen de zwakbegaafde en de normaalbegaafde groep ($\chi^2(1) = 5.050$; $p = .025$). Adolescenten van wie de ouders de Nederlandse nationaliteit hebben of van wie één van de ouders de Nederlandse nationaliteit heeft worden gedefinieerd als autochtoon. Binnen de zwakbegaafde groep is 76.5 procent van de adolescenten autochtoon en 23.5 procent allochtoon. De normaalbegaafde groep bestaat uit 88.5 procent autochtone adolescenten en 11.5 procent allochtone adolescenten.

Onderzoeksopzet

De gegevens zijn betrokken uit dossiers aanwezig binnen De Waag. De dossiers zijn opgebouwd uit *self report*-vragenlijsten, hetero- en autoanamnesen, IQ-tests, pro justitiarapportages, intakeverslagen van De Waag, behandelbeoordelingen en eventuele eindrapportages van De Waag.

Aan de hand van de dossiers wordt informatie met betrekking tot een aantal variabelen verzameld. De variabelen worden gescoord aan de hand van het scoringsinstrument Jeugdige Zedendelinquenten (Hendriks, 2006). In sommige gevallen wordt de variabele gescoord aan de hand van scores op psychologische tests. In andere gevallen is er sprake van klinische beoordeling door de behandelaar(s). Een variabele wordt alleen gescoord wanneer hier expliciet over gesproken wordt in het dossier.

De betrouwbaarheid van de beoordeling van de gegevens door de onderzoeker wordt vastgesteld middels de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid. Een tweede, onderzoeker beoordeelt hiertoe twaalf *random* geselecteerde dossiers.

Hypothesen

Op grond van de literatuur wordt verwacht dat zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten in vergelijking met normaalbegaafde adolescente impulsiever zijn, een gebrekkiger gewetensontwikkeling hebben, meer ontwikkelings- en gedragsstoornissen vertonen en een negatiever zelfbeeld hebben. Daarnaast wordt verwacht dat zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten vaker zelf slachtoffer zijn van seksueel misbruik dan normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten. Verwacht wordt ook dat zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten een kwalitatief slechter contact met hun leeftijdgenoten hebben en vaker

het slachtoffer zijn van pesterij dan normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten. Tevens wordt verwacht dat zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten minder discriminerend zijn ten aanzien van leeftijd en sekse in hun slachtofferkeuze en dat zij jongere slachtoffers maken dan normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten.

Geselecteerde variabelen

De variabele die de totale onderzoeksgroep in tweeën deelt is IQ. In enkele gevallen (minder dan 10% van de totale onderzoeksgroep) is de inschatting van het IQ gebaseerd op een IQ-test. In de meeste andere gevallen is het type onderwijs (bijvoorbeeld MLK, Praktijkschool), in combinatie met de dossierinformatie en de klinische indruk van de intaker en de behandelaar(s) maatgevend geweest.

Verschillende persoonlijkheidskenmerken van zwakbegaafde en normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten worden vergeleken. Impulsiviteit en ontwikkelings- en gedragsstoornissen worden onder andere vastgesteld door middel van *self report*-vragenlijsten. Impulsiviteit wordt gescoord aan de hand van de ATL (Adolescenten Temperament Lijst). De uitkomsten van deze lijst worden gecombineerd met de NPV (J), de Nederlandse Persoonlijkheden Vragenlijst (voor Junioren). Informatie over ontwikkelings- en gedragsstoornissen is afkomstig uit de MMPI (*Minnesota Multiphasic Personality Inventory*). Deze vragenlijsten worden echter niet altijd afgenomen, meestal is de score op impulsiviteit en psychische stoornissen afgeleid uit de dossierinformatie, de klinische inschatting van de intaker en van de behandelaar(s). Dit geldt eveneens voor de gewetensontwikkeling en het zelfbeeld van de jeugdige.

Het eigen slachtofferschap van seksueel misbruik, de kwaliteit van omgang met leeftijdgenoten en het slachtofferschap van pesterij worden vastgesteld aan de hand van autoanamnese en heteroanamnese.

Tevens worden verschillende delictkenmerken onderzocht. De delictkenmerken zijn gecategoriseerd naar het totale aantal slachtoffers, het geslacht van het slachtoffer, de leeftijd van het jongste slachtoffer en het leeftijdsverschil tussen dader en slachtoffer. De delictkenmerken worden gescoord op basis van informatie uit de autoanamnese, heteroanamnese en de Pro Justitia rapportage. Het gaat daarbij om gegevens die aan het begin van de behandeling aanwezig waren.

De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is, afhankelijk van het meetniveau van de variabele, gemeten door middel van Cohens Kappa of Intra Class Correlation (tabel 1). Bij de berekening van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid kan correlatie verschillende waarden tussen -1 en 1 aannemen, waarbij een absolute waarde van 0-0.40 een slecht tot zwak verband impliceert, .41-.60 een gemiddeld verband, .61-.80 een goed verband en .81-1 een (bijna) perfect lineair verband tussen de eerste en tweede beoordeling aangeeft (Fleiss, 1986;

Sim & Wright, 2005). De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de variabelen zelfbeeld en kwaliteit van het contact met leeftijdgenoten is matig gebleken. Deze variabelen worden dan ook niet verder getoetst. Van alle overige gebruikte variabelen is de waarde van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid voldoende gebleken.

Data analyse

Afhankelijk van het meetniveau van de variabele worden de hypothesen getoetst met de Chi-kwadrat toets of de t-toets. Om de samenhang tussen de onafhankelijke variabele (IQ) en dichotome, nominale of ordinale afhankelijke variabelen te onderzoeken wordt gebruik gemaakt van de Chi-kwadrat toets. Gezien de vorm van de hypothesen zijn de meeste toetsen eenzijdig uitgevoerd. De gebruikte alpha hebben wij, gezien de hoeveelheid uitgevoerde toetsen, scherper gezet op 0.025. Om de samenhang tussen de onafhankelijke variabele en continue afhankelijke variabelen te onderzoeken wordt gebruik gemaakt van een t-toets.

Resultaten

Persoonlijkheidskenmerken

Door middel van Chi-kwadrat toetsen zijn de zwakbegaafde en normaalbegaafde groep vergeleken op een aantal persoonlijkheidskenmerken.

Zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten blijken significant impulsiever ($\chi^2(2) = 7.435$; $p = .012$) en hun gewetens is significant minder goed ontwikkeld ($\chi^2(3) = 10.781$; $p = .007$) dan bij de normaal begaafde adolescente zedendelinquenten. Uit de resultaten blijkt voorts dat beide groepen in vergelijkbare mate gekenmerkt worden door ontwikkelings- en gedragsstoornissen ($\chi^2(6) = 5.909$; $p = .216$).

Een overzicht van de kwantitatieve toetsing van de persoonlijkheidskenmerken is te vinden in tabel 2.

Achtergrondkenmerken

Uit de analyse blijken zwakbegaafde en normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten niet significant te verschillen in slachtofferschap van seksueel misbruik ($\chi^2(1) = .723$; $p = .197$). Van de totale onderzoeksgroep is 20.7 procent zelf ooit slachtoffer geweest van seksueel misbruik.

De zwakbegaafde groep is vaker slachtoffer van pestering dan normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten ($\chi^2(2) = 4.728$; $p = .047$). Dit verschil is echter niet significant.

Een samenvatting van de achtergrondkenmerken van zwakbegaafde en normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten is te vinden in tabel 2.

Delictskenmerken

De mate van discriminatie in slachtofferkeuze is alleen vast te stellen bij de recidiverende daders. Zowel zwakbegaafde (67.1%) als normaalbegaafde (59.3%) adolescente zedendelinquenten maken echter meestal slechts één slachtoffer. Hierdoor kan slechts voor een beperkt deel van de onderzoeksgroep (N=74) de mate van discriminatie in slachtofferkeuze vastgesteld worden. Uit analyse blijkt dat de zwakbegaafde en normaalbegaafde groep niet significant van elkaar verschillen in het aantal 'mixers' ten aanzien van de leeftijd van de slachtoffers.

De gemiddelde leeftijd van de slachtoffer(s) van de zwakbegaafde groep ligt op 9.70 jaar (SD = 5.364). De gemiddelde leeftijd van de slachtoffer(s) van de normaalbegaafde groep ligt op 8.87 jaar (SD = 5.157). Dit verschil in gemiddelde leeftijd van de slachtoffer(s) is niet significant (T(172) = 1.023; $p = .154$). Ook de gemiddelde leeftijd van het jongste slachtoffer blijkt niet significant te verschillen tussen beide groepen (T(173) = 0.875; $p = .191$). Het jongste slachtoffer van de zwakbegaafde plegers is gemiddeld 9.23 jaar (SD = 5.624). Het jongste slachtoffer van de normaalbegaafde plegers is gemiddeld 8.50 jaar (SD = 5.262).

Tabel 1: Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid

Variabele	Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid
IQ	1.00*
Impulsiviteit	0.80**
Gewetensontwikkeling	0.96**
Psychopathologie	0.78*
Zelfbeeld	0.59**
Eigen slachtofferschap seksueel misbruik	1.00*
Eigen slachtofferschap pestering	0.68*
Kwaliteit van het contact met leeftijdgenoten	0.54*
Geslacht slachtoffer(s)	0.98*
Leeftijd slachtoffer(s)	0.65*

* Cohen's Kappa

** Intra Classe Correlation

Tabel 2. Resultaten

	Zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten (n=85)	Normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten (n=113)
Impulsiviteit *		
Benedengemiddeld	0% (0)	2.7% (3)
Gemiddeld	16.5% (14)	30.1% (34)
Bovengemiddeld	81.2% (69)	66.4% (75)
Onbekend	2.4% (2)	0.9% (1)
Gewetensontwikkeling *		
Gebrekkig	63.5% (54)	42.2% (47)
Lacunair	28.2% (24)	37.7% (43)
Voldoende	5.9% (5)	16.7% (19)
Adolescent ontkent	2.4% (2)	1.8% (2)
Onbekend	0% (0)	1.8% (2)
Psychopathologie		
Geen psychopathologie	41.2% (35)	42.5% (48)
Leerstoornis	8.2% (7)	8.0% (9)
Pervasieve stoornis	9.4% (8)	15% (17)
ADHD/Gedragsstoornis	25.3% (30)	23.9% (27)
Zindelijkheid	3.5% (3)	8% (9)
Overig	2.4% (2)	2.7% (3)
Eigen slachtofferschap seksueel misbruik		
Wel slachtoffer seks. misbruik	76.5% (65)	81.4% (92)
Geen slachtoffer seks. misbruik	23.5% (20)	18.6% (21)
Eigen slachtofferschap pesterij		
Nooit	57.6% (49)	61.9% (70)
Soms	3.5% (3)	9.7% (11)
Vaak	38.8% (33)	27.4% (31)
Onbekend	0% (0)	0.9% (1)
Discriminatie slachtofferkeuze		
Mixer t.o.v. geslacht slachtoffers	9.4% (8)	7.0% (8)
Mixer t.o.v. leeftijd slachtoffers (bij aanranding)	8.2% (7)	4.4% (5)
Mixer t.o.v. leeftijd slachtoffers (bij verkrachting)	0% (0)	1.8% (2)
Gemiddelde leeftijd van slachtoffer(s)	9.70 (SD=5.362)	8.87 (SD=5.157)
Gemiddelde leeftijd van het jongste slachtoffer	9.23 (SD=5.624)	8.50 (SD=5.262)

*=significant op 0.025niveau

Zwakbegaafde en normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten verschillen niet in de seksevoorkeur van hun slachtoffers ($\chi^2(1) = 0.394$; $p = .265$). Beide groepen maken meestal vrouwelijke slachtoffers.

Discussie

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de overeenkomsten en verschillen tussen zwakbegaafde en normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten.

Binnen de zwakbegaafde groep blijken meer allochtone jongens te zijn, terwijl autochtone jongens in de normaalbegaafde groep meer vertegenwoordigd zijn. De gevonden verschillen tussen beide groepen kunnen derhalve samenhangen met deze verschillende culturele achtergronden. Zwakbegaafde daders blijken zich vooraf aan het indexdelict (de reden waarom zij werden aangemeld bij De Waag) vaker schuldig te hebben gemaakt aan een of meerdere delicten dan de normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten.

Mogelijk zijn zwakbegaafde personen onderhevig aan een grotere pakkans dan normaalbegaafde personen (Van den Bergh & Hoekman, 2006; Hendriks 2011) omdat zij relatief minder goed in staat zijn om risico's (op ontdekking) te vermijden.

Vervolgens zijn de persoonlijkheidskenmerken van de twee groepen vergeleken. Conform de verwachtingen blijkt dat zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten impulsiever zijn en een gebrekkiger gewetensontwikkeling hebben dan de normaalbegaafde onderzoeksgroep. In tegenstelling tot de gestelde hypothese blijkt dat beide groepen niet verschillen in de mate van ontwikkelings- en gedragsstoornissen.

Tevens blijkt dat zwakbegaafde en normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten niet van elkaar verschillen in gerapporteerde eigen slachtofferschap van seksueel misbruik. Mogelijkerwijs is er bij zwakbegaafde slachtoffers van seksueel misbruik sprake van een grotere onderrapportage dan bij normaalbegaafde slachtoffers. Zwakbegaafde slachtoffers van

seksueel misbruik zijn immers vaak het slachtoffer van scheve machtsverhoudingen, relatief makkelijk te beïnvloeden door de dader en bovendien ontbreekt hen dikwijls de seksuele kennis om seksueel misbruik als zodanig te herkennen.

In tegenstelling tot de gestelde hypothese blijkt uit dit onderzoek dat zwakbegaafde en normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten niet significant verschillen in de mate van slachtofferschap van pesterij.

Beide groepen verschillen niet van elkaar met betrekking tot de kenmerken van de delicten die zij plegen. Zo blijken de slachtoffers van zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten niet jonger te zijn dan de slachtoffers van normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten en zijn normaalbegaafde daders niet minder discriminerend in hun slachtofferkeuze dan de normaalbegaafde groep.

Een aantal kanttekeningen dient gemaakt worden. De onderzoeksgroep bestaat uit jeugdigen die onder behandeling staan, of hebben gestaan, bij De Waag. Wanneer de seksueel grensoverschrijdende gedragingen onopgemerkt blijven, komen de adolescenten niet in aanraking met De Waag. Het kan zijn dat bepaalde groepen adolescenten aan een andere pakkans, meldingskans, vervolgingskans en veroordelingskans onderhevig zijn dan andere adolescenten. Er moet aldus rekening gehouden worden met een mogelijk selectie-effect.

De gegevens die gebruikt zijn voor dit onderzoek zijn verkregen door middel van een retrospectief dossieronderzoek. Doordat de gegevens in het verleden zijn verzameld is de kans op vertekening door de verwachtingen van de onderzoeker niet groot. Er zijn ook nadelen verbonden aan dossieronderzoek. De gebruikte dossiers zijn soms incompleet waardoor informatie ontbreekt. Dit kan de hoeveelheid informatie, maar ook de vergelijkbaarheid van de dossiers beperken.

Sommige kenmerken van de onderzoeksgroep zijn beoordeeld aan de hand van vaststaande scores en schaalverdelingen. Een groot deel van de kenmerken zijn echter gebaseerd op klinische indrukken. Opgemerkt dient te worden dat dit soort inschattingen minder 'hard' zijn dan metingen die met gevalideerde meetinstrumenten worden verkregen. In dit onderzoek zijn de inschattingen echter gevalideerd door het gebruik van meerdere informatiebronnen, zoals (uitgebreide) dossierinformatie en een hetero- en een autoanamnese. Daarnaast zijn er vrijwel altijd meerdere gedragswetenschappers betrokken bij de behandeling van een jongere waardoor de validiteit van het oordeel eveneens verhoogd wordt.

De te vergelijken groepen worden gedefinieerd op grond van intellectuele begaafdheid. Het is aanneemelijk dat de validiteit van dit oordeel sterk verbeterd door het gebruik van verschillende informatiebronnen (waarbij de schoolcarrière een belangrijke indicator is) en door oordelen van diverse gedragswetenschappers te combineren. Deze validering door gegevens vanuit

diverse informatiebronnen te combineren is één van de belangrijkste aanbevelingen van Van der Toor & Bon (2011) om de beperkingen van de vaststelling van IQ met enkel één meetinstrument zoveel mogelijk te minimaliseren.

Dit onderzoek is de eerste Nederlandse verkenning van de relatie tussen IQ en de kenmerken van adolescente zedendelinquenten. De verschillen tussen zwakbegaafde en normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten blijken zich te beperken tot de delinquente voorgeschiedenis en een tweetal persoonlijkheidskenmerken, te weten impulsiviteit en gewetensontwikkeling. Opgemerkt dient te worden dat er ook indicaties gevonden worden dat de groep zwakbegaafde daders in sociaal opzicht minder goed functioneert.

Deze gevonden verschillen lijken relevant voor de klinische praktijk. Het gegeven dat zwakbegaafde daders wat vaker een delinquente voorgeschiedenis hebben, wijst op de behoefte aan een multifocale behandelaanpak voor deze groep. Bij interventies bij zwakbegaafde adolescente zedendelinquenten zal de nadruk voorts (nog) meer dienen te liggen op de verbetering impulscontrole en empathische vermogens. Een verbetering van beide vaardigheden hangt samen een toename van sociale vaardigheden in het algemeen. Het voorafgaande wil uiteraard niet zeggen dat dit de enige verschillen in behandeling tussen de twee groepen dienen te zijn. De behandelprogramma's van zwakbegaafde en normaalbegaafde adolescente zedendelinquenten zullen wat betreft inhoud en opzet vooral veel overeenkomsten vertonen, maar het aansluiten bij de leerstijl en leer(on)mogelijkheden is van (nog) groter belang bij zwakbegaafde daders. Vaak wordt frequentere, intensievere en langduriger behandeling, met nadruk op korte en duidelijke instructie, herhaling en gebruikmaken van beeldmateriaal als essentieel gezien binnen de behandeling van zwakbegaafde daders (zie bijvoorbeeld Hoitzing, van Lankveld, Kok & Curfs, 2010). Goed opgezette evaluatiestudies rond de behandeling van deze groep daders zijn noodzakelijk om effecten van aangepaste behandelprogramma's te onderzoeken.

Vervolgonderzoek dient uit te wijzen of de te verwachten relatie tussen de gevonden verschillen op het gebied van impulscontrole, gewetensontwikkeling en voorgeschiedenis van delicten aan de ene kant en recidive aan de andere kant inderdaad aanwezig is.

Literatuur

- Almond, L., & Giles, S. (2008). Young people with harmful sexual behaviour: Do those with learning disabilities form a distinct subgroup? *Journal of Sexual Aggression, 14*, 227-239.
- American Psychiatric Association (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, (4th ed., text revision). Washington: American Psychiatric Association.
- Cantor, J. M., Blanchard, R., Robichaud, L. K., & Christensen, B. K. (2005). Quantitative reanalysis of aggregate data on IQ in sexual offenders. *Psychological Bulletin, 131*, 555-568.

- Day, K. (1994). Male mentally handicapped sex offenders. *British Journal of Psychiatry*, 165, 630-639.
- De Belie, E., & van Hove, G. (2003). Kwetsbaarheid en veerkracht van mensen met een verstandelijke beperking. Reflecties met betrekking tot preventie van en hulpverlening bij seksueel misbruik. *Tijdschrift voor Ortho-Pedagogiek, Kinderpsychiatrie en klinische Kinderpsychologie*, 28, 2-17.
- Fleiss, J.L. (1986). *The Design and Analysis of Clinical Experiments*. New York: Wiley.
- Fortune, C., & Lambie, I. (2004). Demographic and abuse characteristics in adolescent male sexual offenders with "special needs". *Journal of Sexual Aggression*, 10, 63-84.
- Hag, B. ten (2005). Elementen van een seksueel vormingsprogramma voor zwakbegaafde plegers van zedendelicten. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 29, 161-167.
- Hendriks, J. (2006). *Jeugdige zedendelinquenten, een studie naar subtypen en recidive*. Utrecht: Forum Educatief.
- Hendriks, J. (2011). *Wie Joost weet, mag het zeggen (oratie)*. Den Haag: Boom
- Hoitzing, B., van Lankveld, J., Kok, G., & Curfs, L. (2010). Behandelprogramma's voor plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag met een licht verstandelijke beperking in Nederland. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 34, 19-32.
- Koenen, K.C., Caspi, A., Moffitt, T.E., Rijdsdijk, F., & Taylor, A. (2006). Genetic influences on the overlap between low IQ and antisocial behaviour in young children. *Journal of Abnormal Psychology*, 115, 787-797.
- Koolhof, R., Loeber, R., & Collot d'Escury, A. (2007). Eerst tot tien tellen! Of is dat voor LVG-jongeren niet genoeg? *Onderzoek & Praktijk*, 5, 15-19.
- Lambrick, F., & Glaser, W. (2004). Sex offenders with an intellectual disability. *Sexual Abuse: a Journal of Research and Treatment*, 16, 381-392.
- Lindsay, W.R. (2002). Research and literature on sex offenders with intellectual and developmental disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 46, 74-85.
- Lindsay, W.R. (2005). Model underpinning treatment for sex offenders with mild intellectual disability: current theories of sex offending. *Mental Retardation*, 43 (6), 428-441.
- Mitchie, A.M., Lindsay, W.R., Martin, V., & Grieve, A. (2006). A test of counterfeit deviance: a comparison of sexual knowledge in groups of sex offenders with intellectual disability and controls. *Sex Abuse*, 18 (3), 271-278.
- Ministerie van Justitie (2005). *Rapport prevalentie onderzoek licht verstandelijk gehandicapten in de justitiële jeugdinrichtingen*. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Sim, J., & Wright, C.C. (2005). The kappa statistic in reliability studies: use, interpretation and sample size requirements. *Physical Therapy*, 85 (3), 257-268.
- Tellegen, P. (2002). De WISC-III NL, een illusie armer. *De Psycholoog*, 37, 607-610.
- Timms, S., & Goreczny, A.J. (2002). Adolescent sex offenders with mental retardation. Literature review and assessment considerations. *Aggression and Violent Behavior*, 7, 1-19.
- Tudway, J.A., & Darmoody, M. (2005). Clinical assessment of adult sexual offenders with learning disabilities. *Journal of Sexual Aggression*, 11, 277-288.
- Van den Bergh, P., & Hoekman, J. (2006). Sexual offences in police reports and court dossiers: a case-file study. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 19, 374-382.
- Van der Toor, B., & Bon, C. (2011). De onbetrouwbaarheid van de IQ-meting. *De Psycholoog*, 46 (4), 44-49.

Summary

Differences between normal and Borderline Intellectual Functioning adolescent sex offenders

Background: In order to increase the effectiveness of interventions for juvenile sex offenders, it is important to gather knowledge about the characteristics of different subtypes of juvenile sex offenders. Through this knowledge, interventions can be focused on specific offender populations.

Objective: To explore the similarities and differences between male adolescent sex offenders with Borderline Intellectual Functioning (BIF, IQ = 71-84) and normal functioning male adolescent sex offenders (IQ = 85-115).

Methodology: This study includes a literature review and a quantitative study. The quantitative study is based on files from forensic outpatient treatment centre De Waag in the Netherlands. Subjects of this study are 85 male adolescent sex offenders with BIF and 113 male adolescent sex offenders with an average IQ.

Results: Consistent with the hypothesis, adolescent sex offenders with BIF tend to be more impulsive and show a more poorly developed conscience than adolescent sex offenders with an average IQ.

Conclusion: Male adolescent sex offenders with BIF and male adolescent sex offenders with an average IQ differ on several characteristics, which are relevant for etiology and treatment.

Keywords: IQ, sex offender, Borderline Intellectual Functioning, adolescent.

Trefwoorden: IQ, zedendelinquent, zwakbegaafd, normaalbegaafd, adolescent.